

статтею 162 КК України як безпосередній об'єкт охорони, а також як додатковий об'єкт охорони у вигляді криміноутворюючої кваліфікуючої ознаки низки інших кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Карпенко Катерина Олегівна,
ад'юнкт Луганського державного
університету внутрішніх справ імені
Е. О. Дідоренка

ПРИМУСОВІ ШЛЮБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Законом України від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII ухвалено «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству над жінками та домашнього насильства і боротьбу з цими явищами» [1] до Кримінального кодексу України внесено істотні зміни, переважна більшість яких набрали чинності 11 січня 2019 року, додатковою державною формою захисту зазначеного конституційного положення стало встановлення кримінальної відповідальності за примушування до шлюбу (ст. 151-2 КК України).

В даний час Україна стала жертвою збройної агресії. В умовах воєнного стану особи, які не були мобілізовані, проводять більшість часу вдома або в укриттях, що сприяє збільшенню кількості кримінальних правопорушень у сімейній та особистій сферах: від стрімкого росту домашнього насильства до примушувань до співжиття чи його продовження, примушувань до вступу у шлюб. Про такі випадки широко відомо з соціальних мереж ще з 2014 року.

Особливої актуальності це питання набуває на тимчасово окупованих територіях. Ці кримінальні правопорушення, поряд із мародерством та викраденням майна з приватних осель та підприємств, які тимчасово вимушені були покинути власне житло, є характерним для воєнного часу. Проте, якщо щодо зазначених дій законодавець визнав проблему та посилив відповідальність за них [2], то стосовно правопорушень у сімейній та особистій сферах питання на законодавчому рівні не піднімалося. На нашу думку, примушування до шлюбу в умовах воєнного стану є тим кримінальним правопорушенням, стосовно якого потрібно ретельніше проаналізувати проблемні питання захисту приватного та особистого життя під час збройної агресії.

Сімейне життя включає в себе укладання шлюбу. Цей сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований в органі державної реєстрації актів цивільного стану (ч. 1 ст. 21 СК України). Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. Примушування жінки або чоловіка до шлюбу не допускається (ч. 1 ст. 24 СК

України) [3]. Зазначене право гарантується і Конституцією України (ч. 1 ст. 51) [4]. Право вільно вступати в шлюб із обраним партнером та вільно розлучатися за власним бажанням, є невід'ємною частиною особистого життя особи.

Тому, відповідно до ст. 32 Конституції, ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України [4]. Тому, встановлюючи відповідальність за примушування до шлюбу, законодавець має діяти з обачністю: з одного боку, не порушувати право громадян на приватне життя, а з іншого – захищати права вразливих верств населення від протиправних посягань.

З появою ст. 151-2 у Кримінальному кодексі України, за даними Офісу Генерального прокурора, статистика примушування до шлюбу є дуже низькою [5]. Відкриті кримінальні провадження, щодо даного злочину, були закриті. На нашу думку, це було викликано рядом факторів, а саме: 1) поняття «примусу» на законодавчому рівні не розтлумачене; 2) висока латентність правопорушень, які мають стосунок до статевого життя [6]; 3) відсутність рекомендацій щодо особливостей розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень; 4) наявність застарілих суспільних установок щодо ролі жінки в родині; 5) приділення недостатньої уваги з боку працівників органів реєстрації актів цивільного стану та священнослужителів до того, чи є дійсним бажання одружитися вільним або виникло в результаті примушування [7].

Варто враховувати також й те, що під час воєнного стану, на підконтрольній території України існують певні особливості реєстрації шлюбів. Пришвидшено процедуру реєстрації шлюбу, він реєструється здебільшого в день подачі заяви та без особистої присутності представника органу державної реєстрації актів цивільного стану [8]. Відповідно ч. 3 ст. 21 Сімейного кодексу України в таких випадках дозволяє визнавати законним шлюб, зареєстрований відповідно до релігійної церемонії та прискорений під час воєнного стану. Однак при цьому дотримання засад добровільності та одношлюбності по суті залишається відповідальністю наречених, бо перевірка достовірності таких даних далеко не завжди є можливою.

В умовах бойових дій та фактичної відсутності функціонуючих державних органів на території, навколо якої точаться бої та окупованій, відбувається примушування до співжиття, з юридичної точки зору потрібно кваліфікації такі дій – як примушування до шлюбу, бо в таких випадках, до повернення територій під контроль України, це є по суті одним і тим самим.

Крім того, як нам здається, реєстрація шлюбу або співжиття, здійснюване проти волі потерпілого, нерідко може виступати способом вчинення кримінальних правопорушень корисливої спрямованості, наприклад, заволодіння майном потерпілої особи [9]. На тимчасово окупованих територіях в умовах збройної агресії військовослужбовці противника, користуючись тим, що фактично неможливо встановити дійсність шлюбного статусу наречених, а також відсутністю державних реєстрів актів цивільного стану, нерідко використовуючи погрози зброєю, можуть примушувати місцевих жінок вступати з ними у

співжиття. Чинна редакція ст. 151-2 КК України не враховує зазначену обставину, хоча, на нашу думку, вона збільшує суспільну небезпеку примушування до шлюбу. У зв'язку із цим вважаємо за доцільне доповнити ч. 2 ст. 151-2 КК України кваліфікуючою ознакою «з корисливих мотивів».

Окуповані регіони України продовжують бути її суверенною територією, незважаючи на те, що вони лишаються тимчасово непідконтрольними. На цих територіях продовжують залишатись громадяни України, їхнє майно. Держава є гарантом захисту прав і свобод громадян. І окупована територія не є виключенням.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 6.12.2017 № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>.

2. Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» №2117-IX від 03.03.2022 р. №2117-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text>.

3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA0%B2%D1%80>.

5. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>.

6. Бандурка І.О. Кримінально-правовий захист дитинства в Україні: дис. канд. юрид. наук:12.00.08. Харків, 2016. С. 328.

7. Таран О.С. Примушування до шлюбу: сімейно-правовий аспект. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union: collective monograph. Riga: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. Part 2. P. 972–989. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-43-3/2.21>.

8. Інформаційне агентство АрміяInform, 2022. URL: [https://armyinform.com.ua/2022/05/18/shlyub-za-1-den-dlya-vijskovykh-na-chas-diyi-voyennogo-stanu-ta-osoblyvosti-procedure-rozluchennya/](https://armyinform.com.ua/2022/05/18/shlyub-za-1-den-dlya-vijskovykh-na-chas-diyi-voyennogo-stanu-ta-osoblyvosti-procedury-rozluchennya/).

9. Андрушко А. В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи: монографія. Київ: Ваіте, 2020. С. 400.

10. Зелинский А. Ф. Криминальная психология: научно-практическое издание. Киев: Юринком Интер, 1999. С. 154.